

1. Jordbrukshistoria och matsäkerhet

Människan har livnärt sig på jordbruk i 10 000 år. Jorden har använts på olika sätt genom historien. Idag, till exempel, höjs kritiska röster mot EU:s standardiserade jordbrukspolitik där vissa menar att ökad förekomst av monokulturer och användandet av gödningsmedel leder till minskad biologisk mångfald och ett mindre resiliert samhälle. Implementerade jordbrukspraktiker i södra delen av världen har också skapat problem. Traditionell kunskap om brukande av jorden riskerar försvinna när jordbruket riktas in mot ökad produktivitet och storjordbruk. Här kan man titta på exempelvis hur utvecklingen har sett ut de senaste 200 åren, hur EU:s jordbrukspolitik ser ut och i vilken påverkan har den på jordbrukets mångfald, i Europa och Sverige. Eller varför inte om hur svensk matberedskap ser ut vid kriser och nödår? Kan Sverige försörja sin egen befolkning? Hur förs jordbrukspolitik i den fattigare och torrare delen av världen?

Material:

- Ponting, Clive (2007) *A Green History of the World* s. 176 – 188, 193 – 198, 236 – 264
- Mosley, Stephen (2010) *The Environment in World History* s. 56 – 82
- Crumley, Carole (2010) "Att söka ledtrådar i det förflutna" i *Miljöhistorier* (red. Ekblom & Notelid) s. 29 – 36
- Radkau, Joachim (2008) *Nature and Power* s. 205 – 212

2. Urbaniseringen och dess effekter

I årtusenden har människan bott i mindre samhällen på landsbygden. Sedan 1800- talet har allt fler människor börjat flytta in till städer, som sedan vuxit sig större, och definitionen av vad en stad är har växlat. Genom historien har städer sett olika ut, allt från Konstantinopel till östafrikanska platåstäder till industristäder som Manchester. Stadsplanering idag blir oerhört viktigt för att nå ekologisk hållbarhet och här finns många ingångar att fördjupa sig i? Hur hållbara är dagens städer? Hur ser det ut i Sverige med en växande stadsbefolkning – vad får det för konsekvenser för landsbygden? I vilken utsträckning kan vi lära oss av historien i utformandet av framtidens städer till ekologiska? Vad kan man göra åt rent industrialiserade städer som exempelvis Manchester?

Material:

- Ponting, Clive (2007) *A Green History of the World* s. 294 – 313
- Sinclair & Isendahl (2010) "Staden som idé och tanke" och "Agro-urbana landskap" i *Miljöhistorier* (red. Ekblom & Notelid) s. 37 – 53
- Mosley, Stephen (2010) *The Environment in World History* s. 83 – 112
- McNeill, John (2002) *Någonting är nytt under solen* s. 72 – 102, 301 – 329

3. Jaktens historia – om hållbarhet

Jakt och fiske har varit en central del i mänskliga samhällen i årtusenden. Jakten har används för matproduktion, men har också varit öppen som fritids-sysselsättning. Det har funnits ett dilemma kring hållbarheten med jakt; om ett särskilt djur försvinner kommer nya arter ta över i ekosystemet, samtidigt kan ett för stort djurbestånd påverka ett helt ekosystem och dess natur. Det finns flera exempel på nästintill utrotning av djur pga jakt tidigare i historien, exempelvis den amerikanska bisonoxen. Synen på den ädle vilden ("noble savage") som gott exempel i debatten om ekologisk hållbarhet i jakt och naturvård hör man inte alltför sällan. Idag förs debatter kring rovdjursjakt i EU och vargfrågan är ett hett ämne. Var hamnar jakten i hållbarhetsdiskursen? Behövs jakt?

Material:

- Ponting, Clive (2007) *A Green History of the World* s. 17 – 35, 137 – 169
- Radkau, Joachim (2008) *Nature and Power* s. 45 – 55
- Mosley, Stephen (2010) *The Environment in World History* s. 13 – 30

4. Ekologi och miljömedvetenhet – idéhistoria kring hållbarhetsdiskursen

I diskursen kring människans relation till naturen diskuteras ofta den "ädle vilden" i det ekologiska förvaltarskapet och skiljelinjen mellan "natur" och "kultur". Religionen har haft stor påverkan av hur människan har hanterat naturen, för den är ju en självklar del i skapelseberättelserna. Vår moderna ekologiska medvetenhet har rötter i religiös idéhistoria. Från fransiscanska idéer om natur till nationalismens naturvård, och från konstens berättelse till den moderna ekologiska "religionen" styrs våra idéer om vad natur är, vad den är till för, från alltifrån upplysningsidéer, modernism, traditionell kunskap och ekologism. För den idéhistoriskt intresserade finns många ingångar att fördjupa sig i. Hur framställs natur i exempelvis populärmedia och turism, eller i svensk utbildning? Vilka värderingar har vi på natur idag och hur kan ett historiskt perspektiv på vår relation till natur bidra till hållbar utveckling?

Material:

- Ponting, Clive (2007) *A Green History of the World* s. 116 – 137
- Radkau, Joachim (2008) *Nature and Power* s. 77 – 85, 221 – 226, 272 – 280
- Hughes, Donald (2005) *Världens Miljöhistoria* s. 89 – 131
- Grober, Ulrich (2012) *Sustainability: A Cultural History* s. 90 – 111

5. Skogens miljöhistoria

I årtusenden har människan använt skogen som resurs av timmer, bränsle och redskap. Historien har många exempel på där en intensiv avskogning har lett till jorderosion och minskad resiliens mot klimatförändringar. Skog används bland annat till pappersindustrin, skeppsbygge och möbler, vilket framförallt i modern tid ledde till de första skogsvårdsstyrelserna. Men skogens värde ledde också, framförallt i Tyskland, till den moderna skogsförvaltningens födelse. Förvaltarskapet av skogen, skogens roll i naturskyddsområden samt skogsplantering är en ständig aktuell fråga som berör miljöhistorikern. Vilka lärdomar kan vi exempelvis ta av den brittiska skogsindustrin i det koloniala Indien? Hur skall vi hantera systematisk skövling i Amazonas och hur mycket "natur" återupprättar vi i samband med skogsplantering i Östafrika för utsläppsrätters räkning?

Material:

- Ponting, Clive (2007) *A Green History of the World* s. 250 – 264
- Grober, Ulrich (2012) *Sustainability: A Cultural History* s. 112 – 126
- Mosley, Stephen (2010) *The Environment in World History* s. 31 – 54
- Radkau, Joachim (2008) *Nature and Power* s. 136 – 142, 212 – 221

6. Nationsbygge och nationalparken som idé – naturvårdsdiskursen

De första naturvårdsinstitutionerna och parkerna bildades under 1800- talet som en konsekvens av romanticism och nationalism. I nationsbygget var det viktigt att visa en tydlig linje till storguldåldern, och naturen var här en viktig faktor. De första naturvårdsinstitutionerna gick hand i hand med rasism och det var vanligt att urinvånare antingen avlägsnades eller omgärdades i nationalparkerna; en tydlig skiljelinje mellan vad som var/är "natur" och "kultur". Exempel från historien är brittiska nationalparker i Sydafrika, Yellowstone i USA samt Sarek i norra Sverige. Hur kom det sig att dessa parker bildades? Hur ser naturvårdsdiskursen ut idag? Vart hamnar statliga intressen in kontra lokala organisationers och ursprungsbefolkningens intressen?

Material:

- Radkau, Joachim (2008) *Nature and Power* s. 226 – 239
- Hughes, Donald (2005) *Världens miljöhistoria* s. 208 – 253
- Borgerhoff Mulder, M & Coppolillo, P (2005) *Conservation: Linking Ecology, Economics and Culture*
- Ponting, Clive (2007) *A Green History of the World* s. 168 – 170

7. Den industriella revolutionen – erövringen av naturen

Energi har spelat en central roll genom människans historia inom demografi, ekonomisk- och social utveckling. Energitillgången, dess användning och olika kvalitet av energi och resurser är beroende av ett samhälles tillväxt, storlek, och konsumtion. I modern tid är framförallt 1800- talet utmärkande med en ökad energianvändning av fossila bränslen, något som resulterat i dagens miljöproblem. Ny resursanvändning och implementerandet av nya ekonomiska system, arbetsfördelning och framväxten av en urban kultur kan sägas känneteckna den industriella revolutionen. Men denna revolution, som tog sig början i Storbritannien, krävde att man hade massiva råvaror, som endast fanns att tillgå i kolonierna. Idag utmärks debatten kring hållbarhet inom kärnkraft och förnyelsebara källor. Här finns intressanta ingångspunkter; hur såg relationerna ut mellan koloni och kolonialmakt förr? Finns några liknelser till energifördelning och energiutnyttjande idag? Energieffektivitet och diskussion kring tillväxt står högt på dagordningen. Likaså förs diskussion kring effektivisering av hållbara källor som vindkraft, vilket också genererar kritik från folk i Norrland som vars bakgårdar blir massiva industriparker till folk i södra Sverige. Vilka historiska lärdomar tar vi med oss till diskursen om energieffektivisering och problemlösning? Hur ser debatten om hållbara energikällor ut i Sverige idag?

Material:

- Ponting, Clive (2007) *A Green History of the World* s. 265 – 293
- Stearns, Peter (2013) *The Industrial Revolution in World History* s. 1 – 52
- McNeill, John (2002) *Någonting är nytt under solen* s. 329 – 360

8. Naturkatastrofer, epidemier och krisberedskap

Genom historien har epidemier och missväxt varit en del av människans interaktion med miljön. Olika samhällen och kulturer har vidtagit åtgärder och strategier för att möta dessa problem, som exempelvis Kina under 1700- talet vid missväxtår, medan andra civilisationer har gått under eller låtit problemen vara. I modern tid kan nämnas den stora epidemien på den indianska ursprungsbefolkningen i Amerika när européerna kom dit på 1500- talet som exempel på ett samhällssystem som slås ut helt av externa faktorer. Indien drabbades av hungersnöd i slutet på 1800- talet trots att de var producenter av flera tiotusentals ton mat men som gick till marknader i Europa. Än idag lever många människor i svår misär, torka och näringsbrist. Vad kan historien lära oss om tidigare samhällens lyckade och misslyckade katastrofförebyggande åtgärder? Vilka strategier tar vi till oss för att möta naturkatastrofer och sjukdomar, som exempelvis i New Orleans under orkanen Katrina 2005, eller hur handskas man med svåra översvämningar som i Bangladesh?

Material:

- Ponting, Clive (2007) *A Green History of the World* s. 101 – 115, 199 – 230, 352 – 379
- Radkau, Joachim (2008) *Nature and Power* s. 127 – 131
- Ekblom, Anneli (2012) "Samhälle, beslutsfattande och miljö" i *Miljöhistorier* (red. Ekblom & Notelid) s. 53 – 65

9. Vattenhantering och hydrologi

Vatten har genom hela historien haft en avgörande betydelse för samhällets framgång och undergång. Det är ingen slump av världens fem första imperier kallas flodkulturerna, och flodernas både livsgivande och förstörande krafter känns igen i antika historier som Noaks Ark och Gilgamesh eposet. Idag handlar våra översvämningsberättelser om New Orleans och Sichuan i Kina. Kring kontrollen av vatten byggdes de första makteliterna och kring tillgång till rent vatten, konstruerandet av vattendammar och skydd från översvämnningar hittar vi några av de största orättvisorna. Samtidigt ser vi även hur ambitiösa återställningsprojekt som restaureringen av Aralsjön lyfts som exempel på människans förmåga att lära av historiska misstag. Hur ser situationen ut exempelvis i Venedig, Nederländerna och New Orleans? Vad kan historien lära oss i arbetet med hållbar vattenhantering?

Material:

- Ponting, Clive (2007) *A Green History of the World* s. 257 – 264, 342 – 352
- Radkau, Joachim (2008) *Nature and Power* s. 86 – 127
- McNeill, John (2002) *Någonting är nytt under solen* s. 142 – 217